CZU 351.74/.75
DOI https://doi.org/10.52388/1811-0770.2022.1(247).21

# ESENȚA POLIȚIEI PRIN PRISMA COMPETENȚELOR DE ORDINE ŞI SECURITATE PUBLICĂ [1)]

**Ianuș ERHAN**
Doctor în drept, conferențiar universitar, cercetător științific superior în cadrul LCȘ „Drept public comparat și e-guvernare", Institutul de Cercetare și Inovare al Universității de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *ianuserhan@yahoo.com*
https://orcid.org/0000-0003-4110-8133

*Poliția este autoritatea publică care pune în aplicare politicile statului în domeniile de competență încredințate, prestează serviciile statale de securitate, având misiunea primară de a proteja oamenii, respecta drepturile şi libertățile acestora, de a aplica legea, realiza controlul și prevenirea criminalității, menținerea şi asigurarea ordinii publice. Activitatea poliției într-un stat de drept, bazat pe supremația legii, este extrem de importantă. Poliția din Republica Moldova respectă modelul de organizare şi funcționare valabil pentru majoritatea structurilor polițienești din lume. Respectiv, are aproximativ aceleași competențe, se conduce după aceleași principii şi reguli de funcționare aplicabile într-un stat de drept cu un regim democratic. Deoarece poliția reprezintă statul în modul cel mai vizibil, încrederea în poliție echivalează cu încrederea în stat. Poliția care este ineficientă, ilegitimă sau nedreaptă în protejarea persoanelor împotriva criminalității şi asigurării ordinii publice, va pierde încrederea acestora. Pe de altă parte, Poliția va spori legitimitatea statului dacă demonstrează în activitatea sa zilnică sensibilitate la nevoile şi așteptările societății şi utilizează autoritatea statului în interesul cetățenilor.*

***Cuvinte-cheie:*** *poliție, drepturile şi libertățile omului, activitate polițienească, reforma poliției, proceduri standard de operare, activitatea polițienească comunitară.*

## THE ESSENCE OF THE POLICE IN TERMS OF PUBLIC ORDER AND SECURITY COMPETENCIES

*The police is the public authority that implements state policies in the areas of competence entrusted to it, provides state security services, having the primary mission of protecting people, respecting their rights and freedoms, enforcing the law, controlling and preventing crime, maintaining and ensuring public order. The activity of the police in a state governed by the rule of law, based on the rule of law, is extremely important. The police in the Republic of Moldova respects the model of organization and functioning valid for most police structures in the world. Respectively, it has approximately the same competencies, it is governed by the same principles and operating rules applicable in a state governed by the rule of law with a democratic regime. Because the police represent the state in the most visible way, trust in the police is equivalent to trust in the state. The police, which is inefficient, illegitimate or unjust in protecting the public against crime and ensuring public order, will lose the trust of the latter. On the other hand, the police will increase the legitimacy of the state if it demonstrates in its daily activity sensitivity to the needs and expectations of the society and uses the authority of the state in the interest of the citizens.*

[1)] *Articolul este elaborat în cadrul proiectului „Arhitectura juridică a mecanismelor naționale de ordine și securitate publică" - cifrul 22.00208.0807.11/PD I, din cadrul programului „Programe de Postdoctorat", autorul fiind coordonatorul proiectului menționat.*

***Keywords:*** *police, human rights and freedoms, police activity, reform of the police, standard operating procedures, community policing.*

## LA POLICE EN TERME DES COMPÉTENCES D'ORDRE PUBLIC ET DE SÉCURITÉ

*La police est l'autorité publique qui met en ьuvre les politiques de l'État dans les domaines de compétence qui lui sont confiés, assure des services de sécurité de l'État, ayant comme mission principale la protection des personnes, le respect de leurs droits et libertés, l'application de la loi, le contrôle et la prévention de la criminalité, le maintien et la garantie de l'ordre public. Dans un État de droit, l'activité de la police est extrêmement importante. La police de la République de Moldova respecte le modèle d'organisation et de fonctionnement valable pour la plupart des structures policières dans le monde. Respectivement, elle dispose approximativement des mêmes compétences et est guidé par les mêmes principes et règles de fonctionnement applicables dans un Etat de droit à régime démocratique. Comme la police représente l'État de la manière la plus visible, la confiance dans la police équivaut à la confiance dans l'État. Une police inefficace, illégitime ou injuste qui échoue à protéger le public contre la criminalité et le maintien de l'ordre public perdra la confiance de la population. D'autre part, la police renforcera la légitimité de l'État si elle fait preuve dans son activité quotidienne de sensibilité aux besoins et aux attentes de la société et utilise l'autorité de l'État dans l'intérêt des citoyens.*

***Mots-clés:*** *police, droits et libertés de l'homme, activité policière, réforme de la police, procédures opérationnelles standard, police communautaire.*

## СУЩНОСТЬ ПОЛИЦИИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ПОЛНОМОЧИЙ ПО ЗАЩИТЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА И БЕЗОПАСНОСТИ

*Полиция является государственным органом, который осуществляет политику государства в областях доверенной компетенции, оказывает услуги государственной безопасности, имея основную миссию по защите людей, соблюдению их прав и свобод, обеспечению соблюдения закона, осуществлению контроля и предупреждения преступности, поддержанию и обеспечению общественного порядка. Деятельность полиции, основанная на верховенстве закона, чрезвычайно важна. Полиция Республики Молдова придерживается модели организации и функционирования, действующей для большинства полицейских структур в мире. Соответственно, она обладает примерно одинаковыми полномочиями, руководствуется теми же принципами и правилами функционирования, которые применимы в правовом государстве с демократическим режимом. Поскольку полиция представляет государство наиболее заметным образом, доверие к полиции равносильно доверию к государству. Полиция, которая неэффективна, незаконна или несправедлива в защите населения от преступности и обеспечении общественного порядка, потеряет доверие последнего. С другой стороны, полиция повысит легитимность государства, если в своей повседневной работе продемонстрирует чувствительность к потребностям и ожиданиям общественности и которая использует государственную власть в интересах граждан.*

***Ключевые слова:*** *полиция, права и свободы человека, полицейская деятельность, реформа полиции, стандартные процедуры, общественная полицейская деятельность.*

### Introducere

Asigurarea securității statului reprezintă una din prioritățile naționale, care, prin structurile sale specializate, cum este Poliția, caută să identifice și să aplice cele mai eficiente forme și modalități de realizare a acestui obiectiv.

Poliția este instituția publică menită să apere drepturile şi libertățile cetățenilor, interesele societății în ansamblu, dar și cele ale statului. Din aceste considerente, activitatea poliției într-un stat de drept, bazat pe supremația legii, este extrem de importantă [1, p. 219]. Totodată, reforma Poliției este un proces asumat şi dedicat, în special, în ultimul deceniu prin

acele schimbări de ordin calitativ şi cantitativ realizate în permanență.

În acest sens, de ceva timp Poliția din Republica Moldova trece prin ample procese de transformare menite să asigure modernizarea și dezvoltarea acesteia, astfel încât cetățenilor să le fie oferite servicii de calitate prin asigurarea unui climat adecvat de legalitate în domeniul ordinii și securității publice [2, p. 43].

Cu peste nouă mii de angajați, Poliția este una dintre cele mai mari autorități administrative din Republica Moldova, iar impactul activității acesteia are un efect imediat şi direct asupra percepțiilor cetățenilor privind capacitatea statului de a face față sarcinilor de asigura un climat de securitate publică înalt. Nu trebuie să uităm şi faptul că, Poliţia este printre cele mai vizibile instituții ale statului, iar angajații acesteia sunt printre primii care intervin la chemările, sesizările şi plângerile cetățenilor.

Privind în retrospectivă constatăm că, Poliţia din Republica Moldova, creată imediat după 1990, a moștenit un model de organizare de tip ierarhic, piramidal, centralizat, în cadrul unei structuri militare cu reguli stricte. Acest tip de organizare şi funcționare, în care majoritatea deciziilor se luau la nivel central şi se transmiteau în teritoriu pentru executare, nu permitea adaptarea activității Poliției la specificul fiecărei comunități [3, p. 56].

## Principalele idei ale cercetării

Adoptată şi pusă în aplicare la finele anului 2010, Concepția de reformare a Ministerului Afacerilor Interne şi a structurilor subordonate şi desconcentrate ale acestuia a avut rolul de a fortifica capacitățile MAI de asigurare a ordinii de drept şi atingerii unor standarde europene în activitatea de menținere a ordinii publice şi de combatere a criminalității.

Cu referință la Legea cu privire la poliție [4] concepția stabilea că este învechită din punct de vedere moral şi, în mare parte, inaplicabilă, impunându-se necesitatea elaborării unor noi legi cu privire la activitatea poliţiei şi statutul polițistului, care să reflecte aspirațiile democratice şi moderne ale structurilor de menținere a ordinii publice şi de combatere a criminalității [5].

Existența anumitor elemente ale modelului învechit era încă vizibilă la etapa aprobării Concepției date, iar procesul de integrare europeană lansat în acea perioadă, impunea implementarea anumitor angajamente privind modernizarea activității polițienești, cât şi revizuirea locului şi rolului Poliţiei naţionale.

Multitudinea recomandărilor, inițiativelor şi propunerilor înaintate de partenerii de dezvoltare, cât şi societatea civilă au pregătit realizarea transformărilor dorite şi așteptate de toată lumea în ceea ce privește organizarea şi funcționarea Poliţiei naţionale conform celor mai bune practici şi standarde.

Noua lege cu privire la activitatea poliţiei şi statutul polițistului urma să definească clar natura juridică a activităţii polițienești, delimitând-o de alte genuri de activitate, cum ar fi cea de urmărire penală, gestionare a situațiilor de criză sau de altă natură, iar prin prisma acesteia, să separe statutul polițistului de statutul altor angajaţi ai poliţiei.

În acea perioadă, Ministerul Afacerilor Interne şi subdiviziunile subordonate se aflau într-un proces important şi dificil de tranziție către standardele europene de prestare a serviciilor, profesionalizare, asumarea responsabilităților şi transparență. După un şir de schimbări structurale şi funcționale implementate în cadrul Ministerului Afacerilor Interne pe parcursul anilor 2013-2014, Guvernul Republicii Moldova a confirmat necesitatea continuării eforturilor în acest domeniu şi a stabilit ca obiectiv primordial pentru anii 2016-2018 „realizarea activităților menite să asigure creşterea nivelului de încredere al societății în Poliție, continuarea procesului de reformă structurală și funcțională integrată a Ministerului Afacerilor Interne în vederea îmbunătățirii

capacităților organizatorice și creșterii calității serviciilor prestate comunității, precum și asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului" [6, p. 7].

La rândul său, Strategia de dezvoltare a Poliţiei pentru anii 2016-2020 [7] a asigurat continuitatea procesului de transformare demarat prin Concepția de reformare a Ministerului Afacerilor Interne și a structurilor subordonate și desconcentrate [8, p. 9] și reprezintă o aliniere a acțiunilor planificate la prevederile Acordului de asociere dintre Uniunea Europeană şi Republica Moldova.[1]

Suntem de acord cu opinia că, acele transformări prin care a trecut Poliția în ultimii ani, sunt mai degrabă o continuitate a proceselor lansate cu mulți ani în urmă, reprezentând o etapă de consolidare a reformei demarate în anul 2010. Totodată, necesitatea reformării Poliției a fost dictată nu doar de aspirațiile de integrare europeană ale Republicii Moldova, ci și de necesitatea soluționării stringente a multiplelor probleme constatate în funcționarea sistemului afacerilor interne și în activitatea polițienească [2, p. 43].

După cum se menționează în Raportul final privind monitorizarea civică a reformei poliţiei în Republica Moldova, elaborat de Asociația „Promo-Lex", țara noastră are nevoie de reforme profunde în multe domenii. Unul dintre aceste domenii ține de activitatea organelor afacerilor interne și a organelor de Poliție ca instituții împuternicite să protejeze drepturile cetățenilor. Din perspectivă istorică, viziunile de reforme din acest domeniu au suferit un proces continuu de restructurare și modernizare. În acest context, la 12 mai 2016, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Strategia de Dezvoltare a Poliției pentru anii 2016–2020. În același an, Delegația UE și Guvernul au semnat un acord de finanțare – Programul „Suport pentru reforma Poliției", inclusiv un suport complementar pentru monitorizarea reformei Poliției [9, p. 7].

Poliţia din Republica Moldova respectă modelul de organizare şi funcționare valabil pentru majoritatea structurilor polițienești din lume. Respectiv, deține aproximativ aceleași competențe, se conduce după aceleași principii şi reguli de funcționare aplicabile într-un stat de drept cu un regim democratic. La fel, reformarea acesteia a deținut cea mai importantă poziție în complexul proces de reformare a domeniului afacerilor interne, iar intrarea în vigoare la data de 05.03.2013 a Legii cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul polițistului a marcat începutul unei noi etape calitative de dezvoltare.

Articolul 2 al legii prenotate expres prevede că, Poliţia este o instituţie publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei prin activităţi de menţinere, asigurare şi restabilire a ordinii şi securităţii publice, de prevenire, investigare şi de descoperire a infracțiunilor şi contravențiilor [10].

Totodată, activitatea Poliţiei se desfăşoară exclusiv în baza şi pentru executarea legii, în interesul persoanei, al comunităţii şi în sprijinul instituţiilor statului, pentru apărarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale şi demnităţii umane, prevăzute în Declaraţia universală a drepturilor omului, în Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale, în Codul european de etică al poliţiei şi în alte acte internaţionale, în conformitate cu principiile legalităţii, respectării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, imparțialității și nediscriminării, controlului ierarhic permanent, răspunderii personale şi profesionalismului, transparenței, respectării secretului de stat şi al altor informaţii oficiale cu accesibilitate limitată.

După cum observăm, principiul legalităţii în organizarea şi funcţionarea Poliţiei este scos în evidență,

[1] *Titlul II: „Dialogul politic şi reforma, cooperarea pe domeniul politicilor externe şi de securitate" şi Titlul III: „Justiţie, libertate şi securitate".*

la fel, nu mai puţin importantă este referinţa la drepturile şi libertăţile omului, şi anume garantarea acestor prin prisma actelor internaţionale care determină această construcţie şi stabileşte mecanismele necesare, atât la nivel naţional, cât şi internaţional.

Susținem părerea că meritul deosebit al comunităţii internaţionale rezidă, în primul rând, în recunoașterea obligativității juridice a protecției drepturilor şi libertăţilor omului în activitatea poliției.

În acelaşi timp, actele internaţionale recunosc necesitatea dezvoltării unei societăţi civile, în care cetăţenii şi statul se află în relaţii de interdependență, îşi pot limita şi controla reciproc acţiunile, în care cetăţenii pot să-şi revendice drepturile lezate de stat, în cazul dat de către acțiunile poliției [3, p. 25].

Etapele de dezvoltare parcurse de Poliţia naţională sunt importante, dar pentru a înţelege particularităţile distincte ale structurii date şi creiona trăsăturile specifice, este imperios de a pătrunde în esenţa Poliţiei, în calitate de concept dedicat şi distinct.

***Poliţia – noţiuni generale.*** Autorii autohtoni Belecciu Șt. şi Antoci A. consideră că, Poliţia are un rol major în organizarea instituţională a unui stat, având misiunea grea şi delicată în acelaşi timp de menţinere a ordinii şi siguranţei interne, de apărare a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, drepturi specifice statului democratic. Totuşi trebuie menţionat faptul că noţiunea de „poliţie” derivă de la grecescul „politeia” (polis - oraş). Aşa numea Aristotel în lucrările sale autorităţile administrative orăşeneşti, iar dacă admitem că în perioada respectivă concepţia de statalitate se confundă cu autoritatea administrativă a oraşelor-cetăţi, prin această noţiune era redată organizarea politică a statului în ansamblu [3, p. 54].

Cercetătorii Boeşteanu C., Cuşnir V., Grati V., Dogotari I. referindu-se la etimologia cuvântului – „poliţie”, menționează că „este o expresie aprobată, tradiţională şi universală din punct de vedere istoric, filozofic şi juridic. Expresia dată are un şir de calităţi indiscutabile, cum ar fi, în primul rând, aparat, în obligaţiile căruia se află povara principală de menţinere a ordinii publice şi asigurare a securităţii publice în toate ţările lumii, care serveşte drept instrument (mijloc) universal de constrângere şi, în majoritatea ţărilor, se numeşte „poliţie”. Anume acest aparat protejează prioritar ordinea publică, securitatea publică, viaţa, sănătatea, bunurile materiale ale cetățenilor şi alte valori [11, p. 19].

Autorul român Prună Șt. utilizând conceptul clasic de organizație „admite că Poliţia reprezintă un spaţiu social distinct, în care un grup de oameni cooperează pentru a atinge anumite obiective, pentru a asigura o anumită finalitate” [12, p. 10].

Definițiile relatate care scot în evidenţă anumite elemente definitorii ale Poliţiei sunt susținute de următoarele principii ale activităţii polițienești:

1. transparență, care presupune informarea permanentă a cetăţenilor cu privire la problemele existente în comunitate;

2. implicare activă, care presupune că cetăţeanul nu trebuie să fie considerat doar un beneficiar pasiv al serviciilor oferite de Poliţie;

3. specificitate, care presupune că natura şi obiectivele muncii de Poliţie vor fi determinate de nevoile reale ale comunităţii în materie de siguranţă, liniște şi ordine publică;

4. echilibrul social, care presupune că responsabilităţile în domeniul controlului social trebuie repartizate între Poliţie şi comunitate;

5. diversitate, care presupune că în cadrul Poliţiei ar trebui să lucreze (adică să fie reprezentate cel puţin într-un număr proporțional, inclusiv în funcţii de răspundere) persoane din diferite grupuri ale societăţii moldoveneşti (femei şi bărbaţi, persoane de diferite etnii, inclusiv, şi limbi, religii, din diferite regiuni, etc.), astfel încât diversitatea din societate să fie reflectată şi în cadrul Poliţiei. Acest fapt va contribui la sporirea încrederii populaţiei în Poliţie şi la îmbunătăţirea cooperării cu aceasta;

6. motivarea comunității, care presupune că activitatea poliţienească comunitară trebuie să atragă şi să sprijine participarea membrilor colectivităţii în acţiuni de prevenire a faptelor antisociale, întrucât prevenirea criminalităţii este cu atât mai eficientă cu cât iniţiativele sunt fundamentate pe contribuţia comunităţii;

7. contactul permanent, care presupune că Poliţia este o entitate publică ce comunică cu populaţia, colaborează cu toate instituţiile ce au atribuţii pe linia siguranţei publice, fiind de asemenea o instituţie care acţionează în parteneriat cu comunitatea pentru rezolvarea problemelor pe care aceasta le reclamă [3, p. 33-34].

Putem menţiona că, din analiza definiţiilor, dar şi a particularităților deduse din principiile activității poliţieneşti, Poliția este autoritatea publică, care pune în aplicare politicile statului în domeniile de competență încredințate, prestează serviciile statale de securitate, având misiunea primară de a proteja oamenii, respecta drepturile şi libertățile acestora, de a aplica legea, realiza controlul și prevenirea criminalității, menținerea și asigurarea ordinii publice.

***Atribuţiile şi funcţiile Poliţiei.*** Prin prisma competențelor deținute, dar şi proceselor organizaționale şi funcţionale de care este responsabilă, Poliţia face parte din puterea executivă, fiind împuternicită de către popor prin intermediul guvernului de a menţine ordinea, stabilitatea şi securitatea publică. Ea trebuie să aplice legile adoptate de puterea legislativă în numele şi pentru binele poporului, iar principalele funcții în acest sens sunt:

- prevenirea şi depistarea infracțiunilor;
- gestionarea crizelor şi situaţiilor de urgență;
- menținerea ordinii publice, păcii și liniștii;
- furnizarea de asistență publicului [13, p. 46].

Autoarea Lisa Denney vine cu o abordare mai extinsă atunci când vorbeşte despre funcţiile Poliţiei, iar în baza unor cercetări mai vechi, identifică următoarele:

1. prevenirea şi controlul comportamentelor recunoscute ca fiind periculoase pentru viață persoanelor și bunurile acestora;

2. oferirea ajutorului persoanelor care sunt supuse pericolului de vătămare corporală, precum şi victimelor atentatelor criminale;

3. protejarea garanțiilor constituționale, cum ar fi libertatea opiniei, cât și dreptul la întruniri;

4. facilitarea deplasării persoanelor și vehiculelor;

5. oferirea sprijinului pentru cei care nu pot avea grijă de ei, persoanele dependente, persoanele cu dezabilități, vârstnicii și minorii;

6. rezolvarea conflictelor, fie între persoane sau grupuri de persoane;

7. crearea și menținerea sentimentului de securitate în comunitate [14, p. 3].

În afară de funcţiile indicate determinăm principalele sarcini puse pe seama Poliției:

- de a asigura şi menţine liniştea publică, respectul faţă de lege şi ordinea în cadrul societăţii;
- de a proteja şi respecta drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei care sunt consacrate, îndeosebi, de către Convenţia Europeană a Drepturilor Omului;
- de a preveni, depista şi de a combate criminalitatea;
- de a oferi asistență și servicii populației [15].

Totodată, se recomandă ca în statele democrate, poliția care contribuie la menținerea valorilor democrației, ea însăși să fie penetrată de aceste valori. În general, publicul acceptă și chiar aprobă exercitarea autorității legale a poliției atâta timp cât aceasta este percepută ca îndeplinindu-și misiunile într-un mod etic acceptabil și are obiective valabile și democratice. Când aceste condiții sunt îndeplinite, poliția este îndreptățită să se aștepte ca publicul să aibă încredere și să-i ofere ajutor și sprijin în exercitarea funcțiilor menționate [13, p. 44].

***Poliţia şi drepturilor omului.*** După cum am stabilit mai sus, în societățile democratice, guvernate de principiul legalității, poliția îndeplinește funcţiile tradiționale de prevenire, combatere și depistare a criminalității, de ocrotire a liniștii publice, de respectare a legii și de protejare a drepturilor fundamentale ale persoanei.

Pentru ca drepturile omului să fie exercitate pe deplin, oamenii trebuie să le respecte, iar statele au obligația de a le respecta și în același timp de a le proteja, aspecte fundamentale pentru sistemul drepturilor omului [16, p. 30].

Totodată, deoarece printre sarcinile principale ale poliției se numără prevenirea şi contracararea infracţiunilor şi altor manifestări antisociale, precum şi asigurarea ordinii şi securităţii publice, activitatea acestei instituţii interferează, sub diverse aspecte, direct sau indirect, cu o gamă largă de drepturi fundamentale ale omului, cum ar fi:

- dreptul la viaţă, la integritate fizică şi psihică;
- interzicerea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante;
- dreptul la libertate şi siguranţă;
- dreptul la libera circulaţie;
- dreptul la respectarea vieţii private şi familiale;
- dreptul la inviolabilitatea domiciliului şi corespondenței;
- dreptul la apărare;
- dreptul la libertatea de întrunire;
- interzicerea discriminării;
- dreptul la proprietate;
- dreptul la un proces echitabil [17, p. 15].

Autoarea Sara Pastor este de părerea că „o abordare bazată pe drepturile omului contribuie la generarea legitimității percepută față de subdiviziunile de poliție și, în cele din urmă, față de Stat în ansamblu”, lucru cu care suntem de acord în totalitate, fiind absolut necesară integrarea şi trecerea tuturor procedurilor operaționale de activitate prin prisma drepturilor omului, în condițiile în care în diferite state se constată o degradare etapizată a respectării drepturilor şi libertăţilor omului de către structurile poliţieneşti. Pe de altă parte, același autor admite „că și statele trebuie să stabilească unele restricții asupra anumitor drepturi și libertăți în interesul ordinii și securității publice”, context în care „poliției i se acordă anumite împuterniciri care sunt recunoscute ca necesare într-o societate democratică” [18, p. 17-18].

În ordinea dată de idei, o abordare a poliției bazată pe drepturile omului ar facilita stabilirea unui echilibru just al drepturilor care să permită statului să folosească anumite puteri şi pârghii coercitive. Astfel, în cazul polițiștilor se consideră că, drepturile omului:

- îi ajută să stabilească ce este permis și ce este interzis;
- contribuie la modelarea structurilor organizaționale interne ale poliției;
- precizează îndatoririle polițiștilor, în calitate de reprezentanți ai statului, de a respecta și de a proteja cetățenii;
- garantează respectarea valorilor umane ale polițiștilor, când ei înșeși sunt titulari ai acestor drepturi.

Poliţia nu aplică, nu încurajează și nu tolerează tortura, tratamentul inuman sau degradant, iar aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale și a armelor de foc se admite doar în strictă conformitate cu legea și în cazul în care metodele nonviolente nu asigură îndeplinirea atribuțiilor Poliției [10].

Posibilitatea de a folosi forța este una dintre caracteristicile definitorii ale poliției, iar polițiștii au dreptul să folosească forța ca instrument în vederea îndeplinirii sarcinilor. Acest monopol îi conferă poliției o poziție deosebit de sensibilă și puternică în cadrul statului, existând în permanență posibilitatea comiterii diferitor abuzuri.

Totodată, în calitate de funcționari guvernamentali, polițiștilor le este acordată posibilitatea de a

folosi forța, atunci când este necesar, pentru a pune în aplicare legile și pentru a preveni, a descoperi și a combate infracțiunile. Pentru polițiști, drepturile omului reprezintă legea cea mai importantă, iar conform principiului consacrat că, toate legile ar trebui să fie interpretate și puse în aplicare într-un mod care să fie în strictă conformitate cu normele referitoare la drepturile omului, atunci când previn sau depistează o infracțiune, polițiștii protejează drepturile omului cum sunt dreptul la proprietate, la viață, la integritate fizică și psihică, la libertate și securitate personală [16, p. 58-59].

Reglementările instituite la nivel naţional sunt destul de modeste, făcând referinţă la Codul European de etică al Poliţiei în care este inserat expres că acesta se aplică forţelor sau serviciilor de poliţie publice tradiţionale sau altor autorităţi autorizate și/sau controlate de puterile publice, al căror prim obiectiv constă în a asigura menținerea ordinii publice într-o societate civilă și care sunt autorizate prin Stat să aplice forța și/sau puteri speciale [15].

După cum punctează Zeiser Germany, pe baza conceptului că statul deține monopolul asupra utilizării forței, poliția — ca parte a administrației publice — deține posibilitatea de a încălca drepturile cetățenilor într-un mod cuprinzător. Prin urmare, activitatea poliției este guvernată de mecanisme de impact și control, precum și aspectele legate de legitimitate [19, p. 79].

La rândul său, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii a declarat că, atribuțiile conferite poliției „aduc în mod inerent cu ele un risc de intimidare și rele tratamente". Acest lucru poate rezulta, atunci când nu sunt stabilite garanțiile necesare de a limita, cât şi de a exclude abuzul de putere.

De exemplu, în raportul pregătit în anul 2016, Comitetul recunoaște progresele înregistrate de autoritățile moldovenești în ultimii ani în combaterea torturii și a altor forme de rele tratamente din partea poliției. Cu toate acestea, mai sunt necesare măsuri suplimentare viguroase pentru a elimina relele tratamente din partea poliției [20, p. 16].

Dacă poliţia este investită cu un set de puteri care pot interfera cu drepturile fundamentale ale omului abordarea bazată pe drepturi ar viza să se asigure că limitele intervenţiei sunt clare la fiecare nivel de organizare şi funcţionare a poliţiei şi că un mesaj de toleranță zero pentru depășirea acestor limite, este transmis în întreaga structură, de la cel mai înalt nivel până la nivelul inferior al angajaților [18, p. 19].

Actul normativ naţional care determină procedura detaliată, în acest sens, este Ghidul cu privire la intervenţia profesională ce uniformizează practicile, procedeele şi tehnicile corecte de pregătire, organizare și executare a măsurilor privind aplicarea forţei fizice, a mijloacelor speciale și a armei de foc de către personalul din cadrul autorităților de aplicare a legii. Acest ghid defineşte noţiunile de „tratament degradant", „tratament inuman" sau „tortură", cât şi noţiunea de „intervenţia profesională" ca fiind „totalitatea măsurilor şi acţiunilor pe care le întreprind angajaţii, pentru îndeplinirea misiunilor de serviciu în vederea asigurării unui serviciu public calitativ respectând ideea de tehnică în locul celei de forţă" [21].

Astăzi, Poliția este văzută din ce în ce mai mult ca un furnizor de servicii pentru cetățeni, ca o organizație care apără drepturile omului, iar polițiștii sunt nevoiți în fiecare zi să găsească echilibrul fragil și dificil dintre obligația de a proteja și cea de a respecta drepturile omului, așa cum se întâmplă atunci când acționează pentru protejarea persoanelor față de tortură sau rele tratamente în cazurile de violență în familie. De exemplu, în eforturile sale de a proteja drepturile omului, poliția trebuie să aplice strict mijloace proporționale, în special, atunci când este implicată folosirea forței. Acest lucru reprezintă cea mai mare provocare în activitatea polițienească bazată pe drepturile omului – protejarea drepturilor omului cu mijloacele cel mai puțin intrusive [16, p. 10].

Pe de altă parte, obiectivul poliției – respectarea Statului de drept, trecut prin prisma obligațiilor, este de a îndeplini două sarcini distincte, dar unite între ele: aceea de a supraveghea la aplicarea legilor fundamentale ale Statului, asigurând o situație generată de liniștea publică, cât şi cea, de a se limita strict la competențele ce-i sunt conferite, abținând-se de la orice act arbitrar și respectând libertățile și drepturile individuale ale cetăţenilor.

Aspectul dat este fundamental pentru un stat de drept care presupune, înainte de toate, că cei care fac, interpretează și aplică legea se supun acestea. Respectiv, poliția trebuie să depindă de legile pe care le aplică. Prin aceasta se recunoaște poliția unui stat cu adevărat democratic: ea se supune aceleiași legi pe care s-a angajat să o apere. Rolul poliţiei în apărarea și ocrotirea preeminenței dreptului este atât de important că, deseori se poate astfel aprecia stadiul unei democraţii, observând comportamentul poliţiei [18, p. 16].

Pe de altă parte, este important să recunoaștem că există limitări acceptate la nivel internațional în ceea ce privește exercitarea multora dintre drepturile omului în scopul asigurării şi menținerii ordinii publice într-un mod democratic în societate. Aceste limitări, acolo unde există, sunt specificate în textele diferitelor tratate privind drepturile omului. În general, astfel de limitări și restricții sunt necesare:

- să asigure respectarea drepturilor și libertăților altora; și
- pentru a satisface cerințele juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale într-o societate democratică.

Prin urmare, este de datoria tuturor cetățenilor să respecte drepturile altora, cât și cerințele legale și necesare menținerii ordinii publice într-o societate democratică [22, p. 16].

Totodată, de către comunitatea internațională este unanim recunoscut că orice imixtiune într-un drept al omului trebuie să servească unui scop sau unui interes legitim. Printre acestea se numără următoarele, fără ca lista să fie exhaustivă:

- securitatea națională;
- integritatea teritorială sau siguranța publică;
- păstrarea ordinii de drept sau prevenirea infracțiunilor;
- protejarea sănătății, a moralei şi reputației altor persoane [16, p. 92].

Autorii Aramă E. şi Coca G. din analiza actelor normative internaționale cu privire la drepturile şi libertățile fundamentale ale omului, disting următoarele condiţii necesare pentru limitarea sau restrângerea acestora, cum ar fi:

- restrângerea să fie necesară într-o societate democratică;
- să fie prevăzută expres de lege;
- este necesară pentru a proteja securitatea națională, ordinea, sănătatea sau morala publică ori drepturile şi libertățile celorlalți;
- sunt stabilite exclusiv în vederea realizării interesului general, a binelui public într-o societate democratică;
- sunt impuse pentru membrii forțelor armate şi poliției [23, p. 43-44].

Profesorul Deleanu I. enumeră mai multe cazurile când persoanelor le poate fi restrâns exerciţiul unor drepturi sau libertăţi, dintre care cele ce se referă la activitatea Poliţiei sunt:

a) apărarea securităţii naţionale, adică protecţia statului şi a suveranităţii poporului;

b) asigurarea integrităţii teritoriale;

c) apărarea ordinii publice;

e) în scopul prevenirii tulburărilor în masă şi infracţiunilor;

f) protejarea drepturilor, libertăţilor şi demnităţii altor persoane, adică a drepturilor şi libertăţilor celorlalţi membri ai colectivităţii umane [24, p. 122-145].

***Poliţia şi societatea.*** Ca organ al administraţiei publice, poliţia într-un stat de drept este responsa-

bilă pentru activitatea sa nu doar în faţa statului, ci şi în faţa comunităţii. În activitatea acestea trebuie să fie pe deplin reflectate toate aspiraţiile cetăţenilor, numai astfel poliţia îşi poate proba eficacitatea şi se poate bucura de încrederea şi susţinerea societăţii [25, p. 225].

Peste tot în lume se consideră pe bună dreptate că serviciile de poliție reflectă, în mare parte, societățile din care fac parte, iar schimbările din cadrul poliției depind, de cele mai multe ori, de schimbările care au loc în societate.

În condiții de actualitate este accentuat că, majoritatea serviciilor de poliţie europene – în afara faptului ca veghează la respectarea legilor – joacă un rol social şi asigură un anumit număr de servicii în cadrul societăţii. La fel, este cunoscut faptul că trebuie, în plus, de aplicat o politică prin care să se recruteze bărbaţi şi femei, reprezentând diverse categorii ale societăţii, printre care grupurile etnice minoritare, obiectivul fiind ca personalul de poliţie să reflecte societatea în serviciul căreia se găsește. Poliția trebuie să-și îndeplinească misiunile, într-o manieră echitabila, inspirând-se, în special, din principiul de imparțialitate și de nediscriminare [15].

Manuel Hernández afirmă că „poliția este un produs al societății: fiecare tip de societate are un tip de poliție", iar Anneke Osse pare să fie de acord cu acest lucru și insistă pe punctul că, schimbarea de obicei, nu vine doar de la poliţie şi „dacă există o ostilitatea generală în societate față de minorități sau dacă există un gen vădit de discriminare, atunci este probabil ca astfel de probleme să persiste și în comportamentul poliției" [18, p. 75].

Poliţia trebuie să fie organizată astfel încât, să promoveze bunele raporturi între poliţie și populaţie și, eventual, o cooperare efectivă cu celelalte organisme, asociaţii locale, organizaţii nonguvernamentale și alţi reprezentanţi ai populaţiei, cuprinzând grupurile etnice minoritare. La fel, personalul de poliţie trebuie să acţioneze cu integritate și respect faţă de populaţie, ţinând în mod special cont de situaţia indivizilor care fac parte din grupurile vulnerabile [15].

Astăzi este recunoscut că, pentru a satisface nevoile unor societăți caracterizate de diversitate, conceptele polițienești contemporane trebuie să se bazeze pe stabilirea unei relații de încredere cu toate părțile societății, în egală măsură. Asigurarea respectării drepturilor omului este o condiție prealabilă inevitabilă pentru această relație de încredere și îi impune poliției asumarea unui rol mai proactiv și mai orientat către servicii [16, p. 17].

Tendința în creștere de a considera poliția un prestator de servicii pentru comunitate are o explicaţie şi se observă în procesele de reformare a structurii date derulate în ultimele decenii în mai multe țări, inclusiv în cadrul organizațiilor polițienești bazate pe conceptul tradițional al aplicării forței. Acest punct de vedere ia în considerare elemente esențiale din sfera prestării de servicii, printre care poliția comunitară, cât şi o interacțiune mai intensă cu publicul.

În literatura de specialitate au fost determinați câțiva factori care au impulsionat trecerea către o abordare orientată spre servicii a activității polițienești:

- tranziția statelor din Europa Centrală și de Est de la regimurile autoritare la cele democratice a dus la o regândire a funcțiilor de bază ale statului, inclusiv a poliției, dintr-o perspectivă democratică și a drepturilor omului;
- în democrațiile europene occidentale, îngrijorarea opiniei publice în legătură cu abuzurile poliției a crescut în ultimele decenii. Acest lucru a dus la reforme care au avut tendința să sublinieze rolul de serviciu public al poliției, de exemplu prin deschiderea către public și prin structuri de răspundere. Printre acestea din urmă se numără instituțiile de monitorizare a poliției, cum ar fi mecanismele naționale și Comitetul European pentru Prevenirea Torturii [16, p. 65].

***Poliția – agent al schimbării.*** Pentru marea majoritate a cetățenilor, poliția este cea mai vizibilă agenție a statului. Datorită interacțiunii cu cetățenii pe care o implică munca lor, polițiștii sunt imaginea cea mai tangibilă a forțelor de ordine și primii în transpunerea cadrului juridic abstract în consecințe reale pentru indivizi (prin sancțiuni, rețineri sau, atunci când este necesară, folosirea forței). De aceea imaginea poliției poate avea o mare influență asupra percepției cetățenilor despre instituțiile publice și despre rolul statului.

Mai mult, după cum am menţionat supra, statul se bazează pe poliție pentru a face față situațiilor conflictuale, pentru care este permisă utilizarea forţei, cât şi măsurilor ce implică restricții asupra drepturilor fundamentale. Când acele restricții sau modul în care sunt aplicate nu sunt percepute ca legitime sau corecte, cetățeanul poate pune la îndoială nu numai comportamentul polițistului, ci de asemenea, legitimitatea statului, care este responsabil în ultimă instanță de performanța angajaților. La baza instituțiilor democratice se află nevoia de a fi asigurată legitimarea, deoarece lipsa de legitimitate percepută poate afecta în cele din urmă simțul public al obligației și responsabilitatea față de lege [18, p. 16].

În condițiile date legitimitatea poliției nu este afectată numai de activitatea polițienească în sine, dar depinde și de legitimitatea cadrului juridic pe care aceasta are menirea să-l pună în aplicare.

Deoarece poliția reprezintă statul în modul cel mai vizibil, încrederea în poliție echivalează cu încrederea în stat. În lipsa acestei încrederi, cetățenii nu vor fi dispuși să semnaleze infracțiunile și nici să le ofere polițiștilor informațiile de care au nevoie pentru a-și desfășura activitatea în mod eficient [16, p. 62].

Poliția care este ineficientă, ilegitimă sau nedreaptă în protejarea persoanelor împotriva criminalității va pierde încrederea acestora. O activitate bună a poliție este bazată mai degrabă pe legitimitate și consimțământul public decât pe represiuni, iar obținerea încrederii este cheia pentru o activitatea polițienească eficientă, unde funcțiile poliției pot fi realizate mai degrabă pe bază de legitimitate decât pe forță.

Suntem de acord cu idea că, Poliția va spori legitimitatea statului dacă demonstrează în activitatea sa zilnică sensibilitate la nevoile şi aşteptările societății, şi utilizează autoritatea statului în interesul cetățenilor. Dacă poliția își îndeplinește responsabilitățile într-un mod care reflectă valorile democratice, cauza democrației și legitimitatea statului avansează [13, p. 44].

Una din precondițiile succesului în activitatea Poliţiei este deschiderea faţă de problemele societății, cât şi înțelegerea, dar şi soluționarea acestora la timp şi în măsura posibilităților.

Se consideră că, progresele către practici democratice făcute de poliție sunt înregistrate atunci când există o schimbare „de la o abordare orientată către control la una orientată mai cu seamă spre servicii", unde preocuparea principală în aplicarea legii rămâne orientată spre prevenirea proactivă a criminalității. Prin activitatea sa, poliția trebuie sa fie parte a eforturilor comune ale societății de promovare a protecției juridice şi generare a unui sentiment de securitate [13, p. 44].

La rândul său, nivelul de încredere în Poliţie este un factor determinant prin care se evaluează activitatea acesteia. Astfel, se consideră că, acolo unde există încredere, rata de sesizare a infracțiunilor va crește, prin urmare, se vor soluționa mai multe infracțiuni, făcându-se dreptate victimelor. Protejând drepturile fundamentale ale tuturor cetățenilor, ofițerii de poliție vor inspira încredere întregii societăți, contribuind la un cerc virtuos care va încuraja semnalarea infracțiunilor, va eficientiza combaterea infracționalității, va face mai multă dreptate victimelor și va reduce tensiunile din societate [16, p. 3].

Pe de altă parte, fenomenele negative care afectează stare de legalitate, ordinea și securitatea publică se află într-o permanentă schimbare, lucru care poate genera diferite crize în domeniul dat și poate pune o presiune enormă asupra structurilor polițienești din întreaga lume [26, p. 333].

Pentru a determina ce se cere de la poliție ca să răspundă eficient provocărilor, trebuie să înțelegem amenințările de astăzi și să fim capabili de a le prezice pe cele de mâine. La fel, urmează a fi luate în considerare evoluțiile globale într-o varietate de domenii, care vor afecta criminalitatea și poliția deopotrivă [27, p. 1].

De exemplu, la nivelul Uniunii Europene au fost identificate o serie de factori favorizanți și vulnerabilități care pot fi exploatați de elementele infractoare în desfășurarea activităților ilicite, iar analiza Europol a identificat 7 amenințări de care statele membre vor trebui să țină cont în momentul în care își vor formula direcțiile de acțiune în ceea ce privește combaterea criminalității organizate, respectiv:

a) migrația ilegală;

b) traficul de ființe umane;

c) contrafacerea mărfurilor și produselor din domeniul sanitar și farmaceutic;

d) infracțiuni economice săvârșite prin intermediul firmelor de tip "fantomă" – rambursarea ilegală a TVA;

e) producția și traficul de droguri sintetice;

f) criminalitatea informatică;

g) spălarea de bani.

De asemenea, au mai fost identificate două posibile amenințări care trebuie avute în vedere și tratate ca posibile domenii de acțiune pentru grupările de criminalitate organizată, respectiv:

a) infracțiunile în domeniul mediului – traficul ilicit de deșeuri;

b) fraudele în domeniul energiei și fraudele rezultate din comerțul cu certificate verzi.

În acest context, spre exemplu Strategia națională de ordine și siguranță publică pentru 2015-2020 din România stabilește următoarele obiective generale, ce urmează a fi realizate, în mare parte de Poliţie: prevenirea și combaterea criminalității organizate, transfrontaliere și terorismului; prevenirea și combaterea macrocriminalității, în special a criminalității economico-financiare și corupției; creșterea gradului de siguranță și protecție a cetățeanului; creșterea nivelului de securitate al persoanelor fizice/juridice și entităților statului în spațiul cibernetic; dezvoltarea capacității administrative și operaționale a structurilor cu atribuții în domeniul ordinii și siguranței publice.

În condițiile în care tendința de schimbare şi escaladare a fenomenului infracțional, a riscurilor şi amenințărilor la ordinea şi securitatea publică vor rămâne şi în viitor, se impune perfecționarea sistemului de asigurare a ordinii publice, a siguranței persoanei şi a securității publice. Pe de altă parte, este imperios necesară administrarea cât mai eficientă a autorităților care asigură ordinea publică, cât şi stabilirea unor proceduri clare şi exacte de gestionare a situațiilor de criză în acest domeniu [28, p. 79-80].

Analizând diferitele modele de organizare şi activitate ale Poliţiei constatăm că numeroase state europene își reorganizează, actualmente, poliția, reorganizare care constituie parte deloc neglijabilă a procesului de promovare și consolidare a ideilor și valorilor democratice, din societate. În toată Europa s-a trecut la reforma poliţiei și, în particular, în democrațiile mai recente, aceste reforme se înscriu într-un proces general, al cărui obiectiv global este consolidarea principiilor democratice, a preeminenței dreptului și protecției drepturilor omului în administrarea publică.

În acest sens, Poliția urmează să devină, în primul rând, un partener credibil pentru fiecare cetățean și societate, având o atitudine proactivă față de nevoile

cetățenilor și problemele comunității. Cunoașterea situației și anticiparea fenomenelor ce atentează la ordinea și securitatea publică, dar și interesele de conviețuire ale comunității, cât și soluționarea, în comun, a problemelor și fenomenelor negative, după principiile activității polițienești comunitare sunt esențiale și urmează a fi dezvoltate în continuare [1, p. 223-224].

## Concluzii

Din analiza şi deducerea constatărilor evidențiem că Poliția este autoritatea publică, care pune în aplicare politicile statului în domeniile de competență încredințate, prestează serviciile statale de securitate, având misiunea primară de a proteja oamenii, respecta drepturile şi libertățile acestora, de a aplica legea, realiza controlul și prevenirea criminalității, menținerea şi asigurarea ordinii publice.

Astăzi Poliția este văzută din ce în ce mai mult ca un furnizor de servicii pentru cetățeni, ca o organizație care apără drepturile omului, iar polițiștii sunt nevoiți în fiecare zi să găsească echilibrul fragil și dificil dintre obligația de a proteja și cea de a respecta drepturile omului. În eforturile sale de a proteja drepturile omului, poliția trebuie să aplice strict mijloace proporționale, în special, atunci când se impune folosirea forței. Acest lucru reprezintă cea mai mare provocare în activitatea polițienească bazată pe drepturile omului – protejarea drepturilor omului cu mijloacele cel mai puțin intrusive.

Pe de altă parte, respectarea statului de drept nu implică numai preocuparea pentru ceea ce s-a făcut, ci mai ales maniera în care se face, iar în exercitarea atribuțiilor sale, poliția trebuie să respecte, inclusiv libertățile și drepturile omului și să evite de a acționa într-o manieră arbitrară sau ilegală.

Iată de ce înțelegerea esenței Poliției în calitate de autoritate publică cu caracter complex, cu o multitudine de competențe, determinarea şi stabilirea procedurilor legale, clare şi exacte de operare, cât şi identificare căilor de dezvoltare a acesteia este mai mult ca necesară.

## Referințe bibliografice


1. ERHAN, I. *Analiza competențelor poliției prin prisma protecției drepturilor omului (Aspecte teoretice și practice).* În: Integrare prin cercetare și inovare, Științe juridice și economice. Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, 10-11 noiembrie 2020, Chișinău, CEP USM, 2020, pp. 219-225.

2. ERHAN, I., ARDELEANU, V. *Impactul Strategiei de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 – Analiză şi concluzii,* În: Revista națională de drept Nr. 4 (246), anul 22 (2021), Chișinău 2021, pp. 41-57.

3. BELECCIU, Șt., ANTOCI, A. *Protecția juridică a drepturilor omului în activitatea Poliției,* suport de curs, Editura Cartea militară, Chișinău, 2019.

4. Legea nr. 416-XII din 18 decembrie 1990 cu privire la poliție (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 17–19, art. 56).

5. Hotărârea Guvernului Nr. 1109 din 06.12.2010 pentru aprobarea Concepției de reformare a Ministerului Afacerilor Interne și a structurilor subordonate și desconcentrate ale acestuia, publicată la 17.12.2010 în Monitorul Oficial Nr. 247-251, art. 1233.

6. BARBĂROȘIE, A., PÎNTEA, Iu. *Activitatea polițienească în Republica Moldova, percepții interne și externe, raport analitic,* Chișinău, 2016.

7. Hotărârea Guvernului nr. 587 din 12.05.2016 pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a Poliției pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia. Publicată la 20.05.2016 în Monitorul Oficial Nr. 134-139 art. 645.

8. Raportul privind „Monitorizarea civică a Reformei Poliției în Republica Moldova", nr. 5, Asociația „Promo-Lex", retrospectiva anului 2020.

9. Raportul final privind „Monitorizarea civică a reformei poliției în Republica Moldova", Asociația „Promo-LEX", Chișinău, 2021.

10. Legea nr. 320 din 27.12.2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, publicată la 01.03.2013, în Monitorul Oficial Nr. 42-47 art. 145.

11. BOEȘTEANU, C., CUȘNIR, V., GRATI, V., DOGOTARI, I. *Drept polițienesc (manual)*, Academia „Ștefan cel Mare" a MAI, Chișinău, 2006.

12. PRUNĂ, Șt. *Managementul organizației Poliției,* curs universitar, Universul Juridic, București, 2012.

13. Manual de Instruire privind Integritatea Poliției, Publicat de DCAF (Centrul din Geneva pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate), Geneva, 2015.

14. DENNEY, L. *Activitatea polițienească și dimensiunea de gen,* Set de instrumente privind aspecte de gen și Securitate, DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019.

15. Recomandarea REC (2001)10 a Comitetului de miniștri către statele membre privind Codul European de etică al Poliției (Adoptată de către Comitetul Miniștrilor la 19 septembrie 2001, în cadrul a celei de a 765 a reuniune a delegaților miniștrilor).

16. Manual pentru formatorii polițiștilor „Formare pentru polițiști din perspectiva drepturilor fundamentale", elaborat de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2018.

17. BOTNARU, Gh., URSAN, I., BEJAN, O., ROMANCIUC, S. *Instruirea în domeniul drepturilor omului a colaboratorilor de Poliție,* PNUD Moldova, 2008.

18. PASTOR, S. T*ime for change in police culture, Putting human rights at the centre of policing,* Queens University, Belfast, 2014/2015.

19. GERMANY, Z. *Trends and challenges for law enforcement training and education: the German perspective*. European Police science and research bulletin, Special Conference Edition Nr. 3, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017.

20. Report to the Government of the Republic of Moldova on the visit to the Republic of Moldova carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 14 to 25 September 2015 Since April 2011, Strasbourg, 30 June 2016.

21. Ghidul privind intervenția profesională în exercițiul funcției, aprobat prin Ordinul comun nr. 4/44/17-O/6/1/4 din 11.01.2022 al MAI, MJ, MF, CNA, SIS, SPPS.

22. Human Rights and Law Enforcement a Trainer's Guide on Human Rights for the Police, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights Professional Training, series. 5/Add.2, United Nations, New York and Geneva, 2002.

23. ARAMĂ, E., COCA, G. *Restrângerea expresă a drepturilor fundamentale de către prevederile constituționale din România şi Republica Moldova*, În: Statul de drept românesc, anul 21 (54), nr. 1, Bucureşti, ianuarie–martie 2009, pp. 41–46.

24. DELEANU, I. *Drept constituţional şi instituţii politice.* Tratat. Vol. II. – București: Europa Nova, 1996, p. 122-145.

25. ŞAPTEFRATI, S. *Mediana etică în relaţiile dintre poliție şi societatea civilă.* În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI a RM: științe juridice. 2009, nr. IX, pp. 225-227.

26. ERHAN, I. *Managementul situațiilor de criză în domeniul ordinii şi securității publice prin prisma respectării drepturilor omului,* Conferința științifică cu participare internațională „Protecția drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii şi securității publice", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI, Chişinău, 2022, pp. 333-346.

27. Trends and challenges for law enforcement training and education Director of Europol, Mr Wainwright, CEPOL Police Research and Science Conference Budapest, 6 October 2016, pag. 1, https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/07-rob-wainwright.pdf (accesat la data de 29.12.2021).

28. ERHAN, I. *Integrarea conceptelor de ordine şi securitate publică în cadrul politicilor naţionale,* Conferința științifică cu participare internațională „Protecția drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii şi securității publice", Academia „Ștefan cel Mare" a MAI, Chişinău, 2022, pp. 64-83.